

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

OTSUS

isikuandmete töötlemiseks teadusuuringus

nr 2.2.-1/24/10-4

Otsuse tegija	Andmekaitse Inspektsiooni jurist Agnes Järvela
Otsuse tegemise aeg ja koht	26.08.2024 Tallinnas
Taotluse esitaja	Laidi Surva asekantsler Justiitsministeerium info@just.ee

RESOLUTSIOON:

Isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõike 5 alusel otsustan:

- kooskõlastada andmesubjektide nõusolekuta isikuandmete töötlemine teadusuuringus „Narkosurmade analüüs“ 10.07.2024 taotluses esitatud tingimustel ja mahus, arvestades loamenetluses 13.08.2024 saadetud selgituste ja täiendatud taotlusega;**
- Justiitsministeeriumil esitada algandmete hävitamisakt vastavalt taotluse punktidele 10, 10.2 ja 10.3 hiljemalt 06.01.2025.**

VAIDLUSTAMISVIIDE:

Otsuse peale on võimalik esitada 30 päeva jooksul vaie haldusmenetluse seadustiku § 71 lõikes 1 sätestatud korras või esitada kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustiku § 7 lõikes 1 sätestatud korras.

TAOTLUSE ESITAJA SELETUS ja KINNITUSED:

Isikuandmete vastutav töötleja: Justiitsministeerium (70000898)

Isikuandmete volitatud töötleja: Tartu Ülikool (Sotsiaalteaduslike Rakendusuuringu Keskus, 74001073)

Isikuandmete töötlemise eesmärk:

Uuringu põhieesmärgiks on analüüsida ja kirjeldada aastatel 2019–2022 Eestis narkootikumi üledoosi tõttu surnud inimeste (lühendatult: narkosurma surnute) sotsiaaldemograafilist profiili olemasolevate registriandmete põhjal. Uuringu põhieesmärk lähtub Eesti narkopoliitika eesmärkidest, mis on sõnastatud narkopoliitika valges raamatus. Valge raamat sõnastab narkopoliitika eesmärgi aastani 2030, millest lähtuvalt ei tohiks keegi Eestis surra narkootikumide

üledoosi tõttu ja tarvitamine peaks püsima langustrendis. Uuringu tulemused aitavad pikemas perspektiivis mõista narkosurmade peamisi mõjutegureid Eestis, ennetada narkosurmasid ning sellega seotud kuritegevust.

Uurimisküsimused, millele vastust otsime, on järgmised:

1. Milline on Eestis aastatel 2019–2022 narkosurma surnud inimeste profiil? Selle küsimuse alamküsimuste hulka kuuluvad küsimused perioodil 2019–2022 Eestis narkosurma surnud inimeste inimese 1) soo, vanuse, keele (emakeel), kodakondsuse, 2) elukoha (linn vs maa, regioon) (mõned aastad enne vs vahetult enne surma), 3) hariduse, 4) töötamise ja töötuna arvel olemise, maksustatava tulu (mõned aastad enne vs vahetult enne surma), 5) tervisenäitajate, sh varasema narkomaaniaravi, vaimse tervise probleemide (sh diagnoosid) (elu jooksul), 6) retsiidiivsuse (süüteo liikide kaupa), 7) karistuste ja sellega kaasnenud kohustuste ja sotsiaalprogrammide kohta (mõned aastad enne vs vahetult enne surma).

2. Milline on narkootikumide üledoosi tõttu surnud inimest kirjeldavate tähtsamate tunnuste struktuur ja omavahelised seosed? Millised tegurid seostuvad surmaga otseselt ja millised kaudselt (Eestis)? Millised on narkosurmariski suurendavad ja millised on -riski alandavad (kaitsvad) tegurid Eestimaal elavatel uimastitarvitajatel, kes on sooritanud süütegusid? Teine küsimuste grupp täiendab esimest küsimust nii, et aitab selgitada, millised tegurid on olulisemad ja millised vähem olulised. Küsimustele vastamiseks võrdleme surnuid mittesurnutega, kellel on sarnane kuritegevuslik profiil. Võrgustikuanalüüs aitab üles leida tunnused, mis on kõige tugevamalt seotud surmaga ning lisaks arvestab see kõigi teiste tunnuste osalust süsteemis nii, et aitab määratleda, millised tunnused panustavad surma otseselt ja millised kaudselt (läbi teiste tunnuste).

3. Milline näeb välja Eestis narkosurma surnud inimese teekond ajateljel (ühe juhtumianalüüsi näitel)? Kolmas küsimus täiendab esimest kaht nii, et aitab illustreerida erinevate tegurite ajalist järgnevust ning võimalikku põhjuslikkust. Sellele küsimusele vastamiseks on vajalik läbi viia kvalitatiivne analüüs (juhtumianalüüs), mis illustreeriks inimese teekonda (olulisi sündmusi tema elus) kuni surmani. See täiendab kirjeldavat statistikat ja võrgustikuanalüüsi, tuues juurde ajalise dimensiooni ning lisab profiilile kvalitatiivseid nüansse, mida statistika ei võimalda kirjeldada.

Uuringu tulemused annavad detailse ülevaate aastatel 2019–2022 Eestis narkosurma surnud inimeste profiilist ning olulisematest tunnustest, mis surma mõjutavad. Isikuandmete töötlemine uuringu läbiviimiseks on vajalik, et võimaldada erinevates andmebaasides olemasolevatest andmetest terviklik analüüs. Kvantitatiivse analüüsi käigus kirjeldatakse üldkogumi andmete põhjal narkootikumide tarvitanud inimeste (nii surmude kui ellujäänute) statistikat Eestis (osakaalud, jaotused ja keskmised), menetlus- ja karistuspraktikat, tervisenäitajaid ja sotsiaalmajanduslikke tegureid.

Uuringu ülesanneteks on

- erinevatest registritest analüüsitava gruppide (narkosurma surnud ja mittesurnud) kohta info kogumine, päringute tegemine;
- registriandmete analüüsiks ettevalmistamine ja kvaliteedikontroll (puhastamine, erinevatest registritest pärinevate andmete vastavuse analüüs, andmelünkade ja dubleerivate andmete tuvastamine);
- andmete analüüsimine (profiili analüüs ja võrgustikuanalüüs), et selgitada olulisemaid tegureid, mis panustavad narkosurma;
- kogutud andmete põhjal aruande kirjutamine ja järelduste tegemine.

Teadusuuringu läbiviimise õiguslik alus:

Tegemist on poliitikakujundamise eesmärgil läbiviidava uuringuga Justiitsministeeriumi tellimisel. Tartu Ülikooli ja Justiitsministeeriumi vahel on sõlmitud töövõtuleping nr 4-7/77, mille lisaks on andmetöötlemise leping, kus on määratletud andmete volitatud töötlejaks Tartu Ülikool (lühendatult: TÜ).

Isikuandmete kaitse seaduse § 6 kohaselt on lubatud isikuandmete töötlemine teadus- ja ajaloouringu ning riikliku statistika vajadusteks ning lõike 5 kohaselt loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu analüüsid ja uuringud, mis tehakse poliitika kujundamise eesmärgil ja nende koostamiseks on täidesaatval riigivõimul õigus teha päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse ning töödelda saadud isikuandmeid.

Uuringu läbiviimine on kooskõlas teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse § 13 lõike 1 punktiga 1, mille kohaselt kõigi ministriumide ülesandeks on oma valitsemisalale tarviliku teadus- ja arendustegevuse korraldamine.

Ministriumide tegevusvaldkondi piiritleb vabariigi valitsuse seadus (edaspidi VVS). VVS § 59 lg 1 kohaselt kuulub Justiitsministeeriumi valitsemisalasse muuhulgas õigusloome koordineerimine, õigusaktide süstematiseerimine ja Riigi Teataja väljaandmine, esimese ja teise astme kohtute, prokuratuuri, kohtuekspertiisi, vanglate, notarite ametitegevuse ja õigusteenuse korraldamine, samuti välisriigi kodaniku või kodakondsuseta isiku välisriigile väljaandmise otsustamine, intellektuaalse omandi valdkonna koordineerimine ja andmekaitsealased küsimused ning õigusloome ministriumide pädevuse kohaselt.

Justiitsministeeriumi põhimääruse punkt 7 ja 9.3. kirjeldavad ministriumide ülesandeid. Ministriumide valitsemisalasse kuuluvad “riigi õigus- ja kriminaalpoliitika kavandamine ja elluviimine, õigusloome koordineerimine, õigusaktide terviktekstide koostamine, rahvusvaheliste õigusabitaotluste menetlemine, esimese ja teise astme kohtute, prokuratuuri, vanglate, kohtulike registrite ning kohtuekspertiisi, notariaadi, tsiviiltäite, vandetõlke, pankrotimenetluse, õigusabi ja andmekaitse küsimused ning kuriteoennetuse koordineerimine ja vastavate õigusaktide eelnõude ettevalmistamine ministriumide pädevuse kohaselt. [RT I 2007, 14, 75 - jõust. 23.02.2007, rakendatakse alates 18.02.2007]”. Üheks ministriumide ülesandeks on kuriteoennetus ja kriminaalpoliitika, mille jaoks on vajalik teaduslik sisend, mis tuleb otseselt rakendusuuringutest, mis on läbi viidud Eestis.

Ülekaalukas avalik huvi:

Tegemist on ülekaalukates avalikes huvides (st uuringu tulemustel põhinev lõppeesmärk on surmade ennetamine läbi Justiitsministeeriumi juhitud poliitika kujundamise) tehtava teadusuuringuga, kus me töötleme isikuandmeid ning teeme seda nii, et me ei kahjusta kuidagi andmesubjekti õigusi ega põhjusta lisakohustusi. Ülekaalukas avalik huvi tuleneb otseselt riiklikust strateegiast ennetada narkootikumide üledoosi tõttu põhjustatud surmasid (Eesti narkopoliitika näeb ette, et Eestis ei tohiks keegi narkootikumide üledoosi tõttu surra, vt nt <https://www.siseministeerium.ee/uimastiennetus>).

Isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse ning valimi suurus:

Kvantitatiivne analüüs koosneb laias laastus kahest osast:

- (1) profiilide võrdlus (surnud vs. mittesurnud). Uuringusse kaasatakse Eestis perioodil 2019–2022 surnud (~177) ja neile vastav võrdlusgrupp mittesurnud narkootikumide tarvitajad (~150–177) isikud;
- (2) võrgustikuanalüüs, mille läbiviimiseks kaasatakse lisaks süütegusid sooritanud surnute andmetele perioodil 2019–2022 mittesurnud süütegusid sooritanud (narkootikumide tarvitamine) isikute andmed (eeldatavalt ~3000 inimest).

Töödeldavate isikuandmete koosseis: esitatud taotluse lisas 3 (lisatud käesolevale otsusele).

Isikuandmete allikad:

- Tervise infosüsteem (Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus, TEHIK)
- Surma põhjuste register (TAI)
- Narkomaaniraviregister (TAI)
- Karistusregister ja E-toimik (Justiitsministeerium)
- Kinnipeetavate, arestialuste ja vahistatute register (KIR) (Justiitsministeerium)

- Töötamise register (MTA)
- Eesti Töötukassa andmebaas EMPIS2
- Rahvastikuregister (Siseministeerium)
- Eesti hariduse infosüsteem (EHIS) (Haridus- ja Teadusministeerium).
- Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR) (Sotsiaalministeerium)

Isikuandmete töötlemine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi ega muuda tema kohustuste mahtu:

Töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta andmesubjekti kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemäära andmesubjekti õigusi – kasutame uuringus andmesubjekti registriandmeid subjekti nõusolekuta. Andmete kasutamisest ei teki juurde lisakohustusi (finantsilisi, sotsiaalseid, õiguslikke või muid tüüpi kohustusi), kuna tagame andmete kasutamisel nende konfidentsiaalsuse, rakendame kaasaegseid turvameetmeid. Uuring ei kahjusta uuritavate õigusi ega vabadusi. Kohe pärast andmete kokkusidumist kustutame isikut tuvastada võimaldava info (st isikukoodid), mistõttu ei ole võimalik pärast andmete kokkuliitmist enam isikut otseselt tuvastada (st pseudoümiseerime andmed) isegi kui andmed peaksid lekkima, mistõttu ei ole võimalik, et andmesubjektidele tekiks juurde lisakohustusi.

Kogu uuringu läbiviimisel lähtume inimuuringute teaduseetika headest tavadest, andmekaitse põhimõtetest ja valdkonda reguleerivatest õigusaktidest nagu Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus 2016/679 ja isikuandmete kaitse seadus (IKS).

Andmete analüüsimisel tagab volitatud töötleja, et tulemused ei oleks ühegi isikuga seotud ja esitatakse analüüsis statistiliste üldiste (koond)ülevaadetena.

Uuringu läbiviimiseks on olemas Tartu Ülikooli eetikakomitee ja Eesti Bioetika ja Inimuuringute Nõukogu kooskõlastused.

Andmete kavandatav edastamine kolmandatesse riikidesse: ei

Täiendavad selgitused on antud 10.07.2024 esitatud ja 13.08.2024 täiendatud taotluses.

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED ja SELGITUSED:

Isikuandmete kaitse seaduse § 6 lõike 5 kohaselt loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu analüüsid ja uuringud, mis tehakse poliitika kujundamise eesmärgil. Nende koostamiseks on täidesaatval riigivõimul õigus teha päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse ning töödelda saadud isikuandmeid. Andmekaitse Inspeksioon kontrollib enne nimetatud isikuandmete töötlemise algust selles paragrahvis sätestatud tingimuste täitmist, välja arvatud juhul, kui poliitika kujundamiseks tehtava uuringu eesmärgid ja isikuandmete töötlemise ulatus tulenevad õigusaktist.

Olen nõus, et pärast isikute tuvastamist võimaldatavate andmete eemaldamist oleks andmetöötamise eesmärkide saavutamine ebamõistlikult raske. Taotluse esitaja on hinnanud ja välja toonud ülekaaluka avaliku huvi ning kinnitanud, et töödeldavate isikuandmete põhjal ei muudeta isikute kohustuste mahtu ega kahjustata muul viisil ülemääraselt andmesubjektide õigusi. Olen käesoleva otsuse tegemisel arvestanud 16.10.2023 Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee kooskõlastuse ja 28.05.2024 Eesti bioetika ja inimuuringute nõukogu otsusega.

Andmekaitse Inspeksiooni luba isikuandmete töötlemiseks poliitika kujundamise uuringus kehtib tingimustel, mis on Justiitsministeeriumilt 10.07.2024 inspeksioonile esitatud taotluses ja selle lisades ning 13.08.2024 inspeksioonile esitatud täiendatud taotluses ja loamenetluses antud selgitustes.

Kui uuringu loa taotluses esitatud tingimused muutuvad, tuleb sellest Andmekaitse Inspektsiooni teavitada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Agnes Järvela

jurist

peadirektori volitusel